

למעשה

הרב עובדיה דהן שליט"א

י"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות – "בית יוסף" קרית פוניבו

ולקחת לך לאשה" (כ"א - י"א) שאם אין הקב"ה מתירה ישאנה באיסור. (רש"י). שואל החוזה מלובלין, מנין החשד על אדם מישראל שאם לא יתירו לו בהיתר, יעשה באיסור? ומדוע דווקא באיסור זה יש חשש שלא יחזיק מעמד וימרה את פי ה' ומתריץ, הרי הכריזו קודם המלחמה "הירא ורך הלכב ילך וישוב לביתו", ודרשו חז"ל, הירא מעבירות שבידו, נמצא, שכל הבא למלחמה היה בטוח בעצמו שלא חטא, ומי שאין לו רגש של חטא, עלול להיכשל בהזדמנות הראשונה. רבי שמואל עהרנפלד בעל ה"חתן סופר" הוסיף נופך, אמרו חז"ל, כשרואה אדם שייסורים באים עליו, יפשפש במעשיו, לא מצא, יתלה בביטול תורה. הכוונה, אם אדם אינו מוצא פגם במעשיו, סימן שביטל את כל התורה.

רבי יצחק פריד מקליינווארדיין מתריץ, הגמ' בברכות (ה:.) אומרת, אמר ר' שמעון בן לקיש, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וכו' אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה וכו' אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע וכו', אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה. ולכאורה, בשלמא בשאר העבירות, אם יצר הרע מתגבר עליו, יש תקנה ללמוד תורה ולקרוא קריאת שמע, ולכל היותר יזכור לו יום המיתה, ובזה ינצח את היצר הרע. אבל כאן במלחמה, שישנם בין כה וכה הרבה הרגים, ואת כל זה הוא רואה כמו עיניו, ואם בכל זאת לא עלה בידו לנצח את היצר הרע, א"כ שוב אין לו תקנה. ולכן מובן מדוע חששה התורה שאם לא יתירוהו, יעשה באיסור, ולכן רק כאן התירוהו.

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

למה דווקא בעון משקלות בא עמלק

זכור את אשר עשה לך עמלק

וכתב רש"י "אם שקרת במידות ובמשקלות הוי דואג מגירוי האויב", ע"כ. וכ"כ התוספות בקידושין דף ל"ג [ע"ב ד"ה ואימא] בשם המדרש "זכור את אשר עשה לך עמלק וכו' היינו בשביל המשקלות, ועל עון זה בא עמלק, דבתר פרשת משקלות כתיב זכור את אשר עשה לך עמלק". ויש לדקדק, למה דווקא בעון משקלות בא עמלק.

מחייט עמלק ואיסור משקלות

דבר מבהיל מצאנו בילקוט סו"פ כי תצא (רמז תתקלח) שדרש סמוכין מה ענין לאו דמשקולות למחייט עמלק, שבפרשת משקולות כתיב לא יהיה לך אבן ואבן כי תועבת ד', ואח"כ נסמכה לה פרשת זכור את אשר עשה לך עמלק, ואמרו חז"ל, כיון שמצא פרשה זו כי תועבת ה' כתב אחריה זכור, אמר משה ידבק רשע לרשע, משל לרוצח שנתפס הביאוהו לפני השלטון ולא היה בבית האסורין רוצח אלא אנשים טובים, מהם ראשי מדינה (ונאסרו מטעמים של פוליטיק...), אמר השלטון תנוהו במקום אחר לעצמו, לאחר ימים נתפס רוצח אחר, אמר השלטון ינתן עם חברו בזיקים, כך אמר משה ינתן מי שעשה עול עם מי שעשה עול לקיים מה שנאמר פני ה' בעושי רע, וכך הוא הנמשל לעושה משקל מזויף שאין לו חבר אלא עמלק בלבד.

והענין תמוה עד מאד, וכי גניבה וגזילה אונאה ואפילו רציחה אינם חבורה נאה לבעל המשקולות, ומהו החומרא הנוראה בבעל משקולות עד שלא מצאו לו חברותא מתאמת אלא עמלק בלבד, והרי אין לך גרוע באומות כעמלק, שהרי אף במצרי ואדומי שרצחו בנו וזרקו בניהם של ישראל ליאור, מ"מ יש איסור של לא תתעב מצרי, אבל בעמלק מחה תמחה, ואין לו זכות קיום כלל, עד שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק, ולמה רק זה יכול להיות החבורותא של בעל המשקולות. וצע"ג.

המשך בעמוד הבא

חדש ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

המשך מעמוד קודם

אלא יבואר עפ"י מש"כ רבי יוסף דוד זינצהיים זצ"ל בספרו שלל דוד שאפשר לומר, דרש"י פרשת בשלח על פסוק ויבא עמלק [שמות יז, ח] כתב, סמך פרשה זו לדלעיל על נסותם את ה' לאמר היש ה' בקרבנו אם אין, דעל עון זה בא עמלק, ואמר הקדוש ברוך הוא חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים לי ותדעו היכן אני. ואיתא בבבא מציעא דף ס"א [ע"ב] למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים גבי משקלות, אמר הקדוש ברוך הוא אני הוא שהבחנתי במצרים בין טיפה של בכור לטיפה שאינה של בכור, אני הוא שעתיד ליפרע ממני שטומן משקלותיו במלח, ע"ש. וכתב במשכנות יעקב דף פ"ט, משום דהעושה זה עושה עין של מעלה כאילו אינו רואה ויודע ח"ו, לכן אמר הקדוש ברוך הוא אני הוא שהבחנתי במצרים וכו' ואם מצרית זינתה עם כמה רווקים כולם מתו, אף על פי שלא היה צורך בדבר עשה הקדוש ברוך הוא להראות שרואה ויודע, וא"כ יודע נמי רמאות זה. והנה כיון שאמרו היש ה' בקרבנו אם אין ונסתפקו בידיעת השם, לכן עשו רמאות במשקלות ג"כ בחשבם שאין השם יודע, ולפיכך ויבא עמלק כדי שיצטעקו וידעו ויכירו כי השם יודע כל.

ואין להקשות לפי מה שאמר שם בבבא מציעא דגם לגבי ציצית כן הוא, וגבי ריבית התולה מעותיו בנכרי שג"כ הקדוש ברוך הוא מבחין, ודילמא על עונות אלו בא עמלק. די"ל דהרי על ציצית לא נצטוו אז, וריבית אפשר ס"ל האי מדרש דב"נ לא נצטווה, ודלא כמ"ש התוספות בבבא מציעא דף ע' [ע"ב ד"ה תשיך] דגם ב"נ נצטוו. ותו, דהרי לא היה שייך תולה מעותיו בנכרי, דהרי לא היו נכרים אצלם במדבר וכולם ישראלים

דהינו שיותר חמור מי שחושב שמרמה את ה' ממי שעובר לתאבון

ועוד יש לבאר עפ"י מש"כ הנצי"ב בהעמק דבר (דברים פרק כה) זכור את אשר עשה לך עמלק. סמך ענין להקודם, פרש"י עפ"י מדרש תנחומא אם שקרת במדות הוי דואג מגרוי האויב וכו', וא"כ נראה שעמלק בא בעון משקלות, והוא פלא שהרי לא היה במדבר מסחור שיהא בהם מדות ומשקלות. אבל הענין יבואר ע"פ שנתבונן על מה שהפליגו חז"ל במס' ב"ב ס"פ הספינה בעון משקלות, עד שאמרו חמור עון משקלות יותר מגלוי עריות, ומדוע חמור זה משארי גנבות, ותו מה זה דמיון משקלות לג"ע עד שאמרו שזה חמור מזה, ונראה דכלפי שאמרו חז"ל ג' עבירות חמורות, היינו ג"ע ע"ז ש"ד, וחומר שבג' אלו אינו תלוי בעונש, שהרי עונש חילול שבת חמור מעונש עריות, אלא באשר שהאדם החוטא בא לחטוא בא' מג' אופנים, או מהעדר האמונה בה' ובתורתו, או מצד התגברות התאוה, או מצד התגברות הכעס וכדומה במדות שנוגע בין אדם לחבירו, והנה הראש שבהעדר אמונה הוא ע"ז, והראש בתאוה הוא ג"ע, והראש שבמדות רעות הוא ש"ד, וכל עונות באים בא' מג' אופנים הללו, כגון המחלל שבת מצד פרנסה, ה"ז נוגע באמונה והוא שמין ע"ז, ואם למלוי תאות נפשו ה"ז ענף מעריות, והנה הגרוע בשלשה עונות הללו הוא ע"ז, באשר נוגע לאמונה, וגם רחוק מן התשובה וכל באיה לא ישובו, ומעתה הגונב מחבירו כלי יקר, יכול להיות שבא מצד התאוה לאותו כלי וה"ז מגדר עריות, אבל העושה משקלות שקר, אינו מדרך התאוה אלא חסרון אמונה בה' הזן ומפרנס בהשגחה פרטית לפי מעשיו, וה"ז מגדר ע"ז, על כן אמרו דעון משקלות אף על גב שאינו אלא ענף מע"ז ועדיין רחוק מראש הכפירה, מ"מ הוא חמור מג"ע שהוא ראש פרעות התאוה, באשר חסרון אמונה קשה לתשובה וגם נוגע לכבודו ית"ש. ואחר שכן נשוב לענין הפרשה של עמלק, דכתיב היש ה' בקרבנו אם אין ויבא עמלק, והענין תמוה איך נפל ספק בלבבם אחר ראות עיניהם כל הנסים, וביארנו שם שנסתפקו אם ה' בקרבם היינו בדרך הטבע, וכשימות משה ולא יהיה עוד נסים, וע"ז החסרון באמונה בא עמלק, והיינו בעון משקלות:

מסופר על המגיד מדובנא זי"ע, שאמר למקורביו שעל כל פסוק שיציבעו לפניו יש ביכולתו להקשות קושיה בדרך משל ולתרצה במשל. תמחו המסובים פתחו חומש ונפלה עיניהם על הפסוק "לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' וגו'" הרחר המגיד רגע קט ופתח ואמר:

גביר אחד שידך את ביתו, ומאחר שהורי החתן ישבו במקום רחוק, קבעו שמסיבת התנאים יערכו באכסניה באמצע הדרך. הקדים אבי הכלה לצאת כדי לקבל את המחותנים והאם עמדה לבוא לאחר מכן עם שאר בני הבית, ועם המטעמים שהכניח מכל טוב וביד רחבה. והנה בשעה שישב אבי הכלה עם מחותנו באכסניה בא אחד מבניו בריצה, כל עוד נפשו בו, וקרא: 'אבוי!! אבא! בדרכנו נתהפכה העגלה על כל אשר בה, על המאכלים והדגים והבשר, כל דברי המאפה הושחתו ובקבוקי היין והי"ש נשברו, ונוסף על כך גם אמא נהרגה...' בעיניו של הבן הטיפש היה עיקרו של האסון הנזק שנגרם לדגים ולבשר, במותה של האם לא נזכר אלא בסוף, כאילו בדרך אגב.

וכך הוא גם בעניינינו, הפסוק בא ומספר לנו על התנהגותם האכזרית של בני עמון ומואב, והוא הולך ומונה תחילה "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים", ורק בסוף הוא מסיים ואומר "ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור מפתור ארם נהרים לקללך", ששכר את בלעם שיעביר בקלותיו את ישראל מן העולם, ומשמע שעיקר הרשע היה בכך שלא קידמו את ישראל בלחם ובמים, ואילו מה שאמרו להביא כליה על ישראל אינו אלא דבר שבדרך אגב טפל, היאך זה?

הבה נתרץ זאת, אמר המגיד במשל: יום אחד בא חוכר יהודי לישיבה ואמר לראש הישיבה: 'ברצוני להשיא את בתי, יבחר נא הרב בשבילי בחור מהוגן, נעים הליכות ויודע תורה, והריני מתחייב לשמור עליו כעל אבן טובה, ולספק לו צרכיו כל ימיו. שמע זאת ראש הישיבה ואכן בחר לו את אחד מהאריות שבחבורה, בחור שעמל כל ימיו בישיבה בעומקה של תורה ובודאי הודות להבטחת החוכר, יוכל להמשיך הלאה גם אחרי החתונה בלימוד התורה ללא שום טרדה.

למחרת החתונה, בשעת ארוחת שחרית הגישו לחתן כיכר לחם שחור וחמיצה, התאמץ החתן לנגוס בלחם ובקושי הצליח להביא אל פיו פרוסה כדי בליעה, בארוחת הערב שוב אותו המאכל לחם קשה וחמיצה, וכך היה מידי יום, האברך העדין שנתקשה לעכל מאכלים אלה, היה פוחת ואוכל וכל יום הלך ורזה ונפלו פניו. כשראה המחותר שכוחותיו של החתן כלים והולכים בא עליו בקולות ובצעקות מפני מה אינו אוכל?

משלא הועילו צעקותיו, שכר שני גויים מן הכפר בשני זהובים ליום שיהיו עומדים על גבו של החתן ומקפידים שיאכל. עשו כך שני הגויים ובכל סעודה וסעודה עמדו על גבו ושוט בידיהם וכל אימת שדחה החתן מעל פניו את הלחם, היו מצליפים בו וכופים אותו לאכול. לילה אחד חמק החתן מן הכפר מוכה ומלא חבורות וחזר לישיבה וסיפר לרבו את אשר קרהו, למחרת בא המחותר החוכר בזעקה, וכשטען לפניו ראש הישיבה שהוא מענה את החתן ואינו מכלכלו כהלכה, השיב החוכר, שאין ידו משגת אלא כדי לחם וחמיצה. שמע זאת ראש הישיבה ובא עליו בצעקה: 'מחוצף שכמותך, לשכור שני גויים שיהיו עומדים יום יום וכופים אותו לאכול לחם קשה, זאת ידך משגת! לשם כך ישנו הכסף בידך! אבל לספק לו מעט מזון הגון יותר קצרה ידך?!

הוא שאמר הפסוק, סיים המגיד, "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים", ואם תאמר שמא מחמת עניותם נהגו כך שמא לא השיגה ידם לכבד את בני ישראל בלחם ובמים, מיד אנו רואים "ואשר שכר עליך את בלעם בן בעור לקללך", ללכת ולשכור גוי מרחוק בשביל להביא קללות על ישראל, לכך היה להם כסף די והותר, ורק מעט לחם ומים לא השיגה ידם

הרב חיים בן חמו שליט"א

(כא-י) "כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוך בידך ושבת שביו"...

כותב האור החיים הקדוש, פרשה זו רומזת על כי חיי האדם הם במלחמה מתמשכת, מלחמת היצר והילותו, ולכן מופיע מתחת ללמד פתח, (כמו ה' הידיעה) הדיינו למלחמה הידועה שאין איש נמלט ממנה, ושמודרב באויב נצחי, שלעולם אינו נכנע, ולכן יש להילחם בו ללא הפוגה, ועל מנת שלא נתייאש הובטחנו בהבטחת נצח, שאם נהיה חדורי הכרה שהוא אויב שלנו ונלחם בו, ננצח, בעזרת ה' כמו שכתוב בהמשך הפסוק "ונתנו ה' אלוך בידך" (סוכה נב). כי אלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, ודקדק הרב חיים ויטל מזה שכתוב "כי תצא למלחמה" ולא כתוב "כי תלחם באויבך" שכל שעלינו לעשות זה רק לצאת למלחמה והקב"ה מיד מסייע, ומוסיף הרב וידל הצרפתי, שלכן כתוב "ושבת שביו" ולא "ושבת שביוך", כי מהשמים עזרו וסייעו לך לנצח.

אחד מתחבולות היצר כדי להכשיל את האדם הוא לייאש אותו, על ידי שהוא מפחית מערכו מחד, ומעצים את מעשיו הרעים מאידך, כך שנותן לו תחושה שאין ממנו תקווה ואין רפואה למכתו, ובפרט, לאור העובדה שהתרופה לכל נפילותיו של האדם היא חזרתו בתשובה ותיקון מעשיו, ומאחר והתשובה היא מעבר להיגיון של האדם, לכן היא לא מקבלת את הערך האמיתי והנכון ולא משתמשים בה כדבעי, אי לכך נראה לעסוק במעלת התשובה המתבקשת מאתנו בכל השנה בכלל ובימים אלו ימי הרחמים והסליחות בפרט.

כותב רבנו יונה בתחילת ספרו העוסק בענייני התשובה, מן הטובות אשר היטיב ה' יתברך עם ברואיו, כי הכין להם הדרך לעלות מתוך פחת מעשיהם, ולנוס מפח פשעיהם, לחשוך נפשם מני שחת ולהשיב מעליהם אפו, ולמדם והזהירם לשוב אליו כי היאטו לו, לרוב טובו וישרו כי הוא ידע יצרם שנאמר - (תהילים כה) "טוב וישר ה' על כן יורה הטאים בדרך", ואם הרבו לפשוע ולמרוד ובגד בוגדים בגדו, לא סגר בעדם דלת תשובה שנאמר (ישעיה לא) "שובו לאשר העמיקו סרה". ונאמר (ירמיה ג) "שובו בני שובבים ארפה משובותיכם", רבנו יונה מלמדנו בפתח זה שהתשובה הינה חסד והמטה, והיא כלל ועיקר אינה דבר מובן מאיליו, ההיפך יותר מובן שמי שחטא יענש.

ואכן כך מפורש בירושלמי (מכות ב-1) שאלו לחכמה: חוטא מה ענשו? אמרה החכמה, "חטאים תרדף רעה", כלומר: אין תקנה לחוטא אלא תרדפוהו הרעה, שאלו לנבואה, חוטא מה ענשו? אמרה הנבואה "נפש החוטאת היא תמות", שאלו לתורה, חוטא מה ענשו? אמרה התורה, "יביא אשם ויתכפר לו". שאלו להקב"ה: חוטא מה ענשו? אמר הקב"ה, "יעשה תשובה ויתכפר", הדא הוא דכתיב, "טוב וישר ה' על כן יורה הטאים בדרך", ומבאר המהר"ל שהחכמה הנבואה והתורה לא יכולים לומר אחרת ממה שאמרו, כי כל אמירה יש בה כדי לפגוע במלכו של עולם, אבל הקב"ה הוא עצמו הוא ורק הוא יכול למחול ולסלוח.

ולא רק שהקב"ה מוחל וסולח אלא שהוא ממתין מצפה לנו שנשוב אליו, וכפי שאנו למדים מנוסח ברכת התשובה בתפילת העמידה, שבכל הברכות אנו מסיימים בנוסח המאמת את מה שהזכרנו בברכה, כגון: רפאנו ה' ונרפא, אנו חותמים "רופא חולי עמו ישראל", אתה חונן לאדם דעת, חותמים "חונן הדעת" חתימה המאמת את הברכה, שהקב"ה הוא חונן דעת, והוא רופא כל בשר, והוא מברך השנים וכו', אבל בברכת השיבונו אבינו.... אנו חותמים "הרוצה בתשובה" לכאורה היינו צריכים לומר המקבל בתשובה, אלא חז"ל מלמדים אותנו כאן שהקב"ה לא רק שהוא מקבל את תשובתנו, אלא שהוא "רוצה שאנו נעשה תשובה", ורצונו של הקב"ה בוודאי משפיע ומעורר את הרצון אצל האדם, וכדי לא לתת למידת הדין להתערב, הקב"ה ברא את התשובה עוד לפני שנברא העולם, כלומר שהתשובה אינה תחת מגבלה כל שהיא במסגרת טבע העולם, וכפי שראינו אצל מנשה שהקב"ה חתר התירה מתחת כסא כבודו על מנת לקבל את תשובתו, וזאת על אף שהמלאכים ובצדק ניסו למנוע את תפילתו, שלא תקבל, כי "לב נשבר ונדכא אלוקים לא תבזה".

והנה הרמב"ם בהלכות תשובה כתב (פרק ז-1) גדולה תשובה שמקרבת את האדם לשכינה, שנאמר "שובה ישראל עד ה' אלוהיך", התשובה מקרבת את הרחוקים, אמש היה זה שנואי לפני המקום, משוקץ ומרוחק ותועבה, והיום הוא אהוב ונחמד, קרוב וידיד, אמש היה זה מובדל מה' אלוהי ישראל, צועק ואינו נענה, עושה מצוות וטורפים אותם בפניו, והיום הוא מודבק בשכינה, צועק ונענה מיד, עושה מצוות ומקבלים אותם בנחת ושמחה, ולא עוד אלא שמתאוים להם, ועוד כותב הרמב"ם (שם ד) ואל ידמה בעל תשובה שהוא מרוחק ממועלת הצדיקים מפני העוונות והחטאים שעשה, אין הדבר כן, אלא אהוב ונחמד הוא לפני הבורא, וכאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה, שהרי טעם טעם החטא, פירש ממנו וכבש יצרו, ואמרו חכמים: "מקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד", כלומר מעלתם גדולה ממועלת אלו שלא חטאו מעולם, מפני שכובשים הם את יצרם יותר.

ועוד כותב הרמב"ם וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותם, ומיד הם נגאלים, שנאמר (דברים ל-א) "והיה כי יבואו עליך כל הדברים... ושבת עד ה' אלוך... ושב וקבצך מכל העמים", כלומר יש כאן הבטחה שלפני הגאולה וכלכל בלתי נפרד מהגאולה שעם ישראל יעשו תשובה, ומיד יגאלו, ולכן אשרי הזוכה לשוב בתשובה מאהבת ה' יתברך, כי על ידי התשובה כל עוונותיו מתכפרים לו מיד, ומחשיבים לו בשמים כאילו עשה במקומם מצוות ממש ומקבל עליהם שכר, וכל שכן שאינו מקבל עליהם עונש או יסורים.

ואיתא במסכת יומא (דף פו): גדולה תשובה שהיא מביאה רפואה לעולם, שנאמר ("ירמיה ג, כב) "שובו בני שובבים ארפה משובותיכם".

מסופר בזהר הקדוש שפעם אחת בא רב אחא לעיר קטנה בשם כפר טרשא, באותם ימים השתוללה בעיר מגפה, רחמנא לצלן, התאספו אנשי העיר ובאו אל רב אחא וספרו לו על הצרה אשר מצאתם ובקשו ממנו שיעזור להם, צייה עליהם רב אחא שיבחרו ארבעים תלמידי חכמים מטובי העיר, והוא חלקם לארבעה מנינים, הציבם בארבע רוחות העיר, מנין אחד בכל צד, ואמרו את פרשת הקטורת בכוונה גדולה.

עצתו של רב אחא נשאה פרי, המגפה נעצרה והמחלה חלפה. רב אחא חזק את לבם של אנשי העיר שלא יתהלכו בעצבות ובפחד, כי שמע בת-קול מן השמים מכרות וגוזרת בפקודת ההשגחה העליונה שהמחלה המתהלכת בעיר תחלוף משם כליל, בלילה נאמר לרב אחא בחלום, שהיות שהציל את אנשי העיר מן המגפה, מוטל עליו חוב קדוש להציל גם את נפשותם ולהחזירם בתשובה על חטאייהם הרבים, ובעיקר מביטול תורה, שכן אין בעיר תינוקות של בית רבן העוסקים בתורה.

השתדל רב אחא לייסד בעיר תלמודי תורה, הושיב בהם מלמדים והם הרביצו שם תורה לילדי ישראל, והחליטו לזיכרון לדורות לשנות את שם העיר ל"מתא מחסיא": "מתא" הינו עיר בארמית, "מחסיא" הוא צרף של שתי תיבות: "מחי - מסי" "מחי" הינו הכאה, "מסי" הינו רפואה, כלומר שעל-ידי המכה שקבלו ממחלת המגפה באו לידי רפואה גדולה, שהיא תלמוד תורה, הרי לך שגדולה תשובה שמביאה רפואה וחיים לעולם.

דווקא בימים בהם אני נמצאים חובה קדושה עלינו להתחזק בתשובה והקב"ה ברחמיו המרובים יחוס ויחמול ויבטל מעם ישראל את המגפה אמן.

[לצפייה והורדה בעלונים קודמים של "למעשה" \(מכון למעשה\) מתוך אתר "בינינו" - לחץ כאן](#) ומתוך אתר תורת יוסף לחץ כאן ומתוך [אתר של דרשו לחץ כאן](#)